

Datum
2023-03-31

Upprättad av
Utvärderingsfunktionen
på enheten för uppföljning
och utvärdering

Utvärderingsplan för Europeiska regionala utvecklingsfonden 2021-2027

Innehållsförteckning

Kapitel 1 Utvärderingsplanens bakgrund, syfte och mål.....	3
Inledning	3
Utvärderingsplanens sammanhang på global, EU och nationell nivå.....	3
Utvärderingsplanens syfte.....	4
Utvärderingsplanens mål.....	5
Kapitel 2 Utvärderingsramverket.....	6
Utvärderingsansats i planering och förvaltning.....	6
Styrning och organisering av utvärderingsplanen	9
Dialog och samverkan inom ramen för utvärderingsplanen.....	11
Budget.....	13
Kapitel 3 Analys av relevant evidens	14
Utmaningar och behov i utvärderingsarbetet.....	14
Utmaningar och behov i genomförandet.....	19
Sammanfattande slutsatser.....	22
Kapitel 4 Kunskapsbehov och prioriterade områden för utvärdering 2021-2027	23
Utvärderingsfrågor: vad vill intressenter veta?.....	23
Urvalskriterier för prioritering av utvärderingar.....	26
Sammanfattande bedömning av utvärderingsbehov	28
Kapitel 5 Planerade utvärderingar.....	30
Kapitel 6 Referenser.....	31
Bilaga 1 Programmets förändringsteori och resultatkedjor	32
Bilaga 2 Namn på politiska och specifika mål.....	34

Tabellförteckning

Tabell 1. Utvärderingsfrågor 2021-2027	24
Tabell 2. Bedömning av urvalskriterier per politiskt mål, specifikt mål eller tema	27
Tabell 3. Planerade utvärderingar	30

Kapitel 1 Utvärderingsplanens bakgrund, syfte och mål

Inledning

Utvärdering av Europeiska regionala utvecklingsfonden (sedermera Regionalfonden) 2021-2027 ska öka kunskapen om vad som fungerar och inte samt i vilken kontext, i syfte att beslutsfattare och andra intressenter ska kunna fatta beslut i rätt tidpunkt för att stödja genomförandet och dra slutsatser för policyutvecklingen. En utvärdering förklarar varför något har inträffat och om möjligt hur mycket av förändringen som beror på det studerade objektet.¹

Föreliggande utvärderingsplan beskriver hur Tillväxtverket, på uppdrag av Övervakningskommittén, ska utvärdera de 9 program som finansieras av Regionalfonden under programperioden 2021-2027.

Som förvaltande myndighet för Regionalfonden i Sverige har Tillväxtverket olika uppgifter: att genomföra programmen samt att utvärdera dem. Dessa båda uppgifter är funktionellt åtskilda inom myndigheten och hanteras av olika avdelningar.

Disposition

Kapitel 1 redogör för utvärderingsplanens sammanhang, syfte och mål. I kapitel 2 redovisas utvärderingsramverket, utifrån utvärderingsansats, organisering och ansvar, resultatspridning, dialog och samverkan samt budget. I kapitel 3 presenteras relevant evidens, som tillsammans med utvärderingsfrågor och kriterier för urval av utvärderingsinsatser i kapitel 4 ligger till grund för valet av planerade utvärderingar som presenteras i kapitel 5. I kapitel 6 finns en lista över de referenser Tillväxtverket använt i framtagandet av utvärderingsplanen.

Utvärderingsplanens sammanhang på global, EU och nationell nivå

Ett regionalfondsprogram är en del av EU:s sammanhållningspolitik. Sammanhållningspolitiken syftar till att främja Europas konkurrenskraft och bidra till att minska utvecklingsskillnaderna mellan regionerna i EU.

I Sverige är EU:s sammanhållningspolitik integrerad i den nationella regionala utvecklingspolitiken. Sammanhållningspolitiken och Sveriges regionala utvecklingspolitik bidrar båda till målet för den regionala utvecklingspolitiken:

Utvecklingskraft med stärkt lokal och regional konkurrenskraft för en hållbar utveckling i alla delar av landet.

I den nationella strategin för en hållbar regional utveckling i hela landet 2021-2030 framgår att det inom ramen för EU:s sammanhållningspolitik sker en systematisk uppföljning och utvärdering som bidrar till ökad kunskap och förbättrad kvalitet i genomförandet av den regionala utvecklingspolitiken.² Enligt förordningen (2017:583)

¹ Europeiska kommissionen (2021) *Performance, monitoring and evaluation of the European Regional Development Fund, the Cohesion Fund and the Just Transition Fund in 2021-2027*, SWD 198 Final

² Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021-2030, Regeringens skrivelse 2020/21:133

om regionalt tillväxtarbete ska regionerna följa utvecklingen i länet och analysera, följa upp och utvärdera det regionala tillväxtarbetet i länet. Utvärderingsplanen är därmed relevant för det i Sverige bredare arbetet med analys, uppföljning och utvärdering av den svenska regionala utvecklingspolitiken.

Utvärderingsplanens institutionella ramverk

Partnerskapsöverenskommelsen anger den strategiska inriktningen för sammanhållningspolitiken i Sverige, däribland Regionalfonden som genomförs i nio regionalfondsprogram som på olika vis bidrar till tre av EU:s totalt fem politiska mål:

1. Ett mer konkurrenskraftigt och smartare Europa
2. Ett grönare, koldioxidsnål övergång till en koldioxidfri nettoekonomi
3. Ett mer sammanlänkat Europa genom ökad mobilitet

Respektive regionalfondsprogram ska utvärderas. Bestämmelserna för detta finns i EU:s förordning (EU) 2021/1060 samt i ett så kallat Staff Working Document.³ Bestämmelserna säger bland annat att en utvärderingsplan ska läggas fram för Övervakningskommittén senast ett år efter att ett program godkänts och antagits av Europeiska kommissionen. Vidare ska en utvärderingsplan beskriva såväl bakgrund, syfte och mål med själva planen som utvärderingsramverk och de utvärderingar som planeras under programperioden. Utvärderingsplanen är ett levande dokument där status och inriktning årligen ska ses över av Övervakningskommittén. Utvärderingsplanen är således central för att säkerställa utvärderingar av god kvalitet samt användbarheten av utvärderingarna i det fortsatta arbetet med policyutveckling, nya program och insatser samt nya projektinitiativ.

Utvärderingsplanens syfte

Syftet med utvärderingsplanen är att utgöra ett ramverk för planering av utvärderingar under programperioden 2021-2027, genom att etablera principiella utgångspunkter för varför, hur och när olika utvärderingar ska genomföras.

Utvärderingsplanen är Övervakningskommitténs styrinstrument för genomförande av utvärderingsinsatser under programperioden. Eftersom utvärderingsplanen är ett levande dokument bör listan på planerade utvärderingar vara öppen för tillägg och förändring baserat på programmets behov. Mer specifik information om utvärderingarnas inriktning, metodval och tillgängliga data samt en mer detaljerad tidplan och budget tillhandahålls i samband med att specifika utvärderingsinsatser planeras.

Föreliggande utvärderingsplan beskriver därmed hur Tillväxtverket på ett principiellt plan avser utvärdera samt vilka utvärderingar som planeras för följande nio regionalfondsprogram:

1. Regionalt strukturfondsprogram för Övre Norrland
2. Regionalt strukturfondsprogram för Mellersta Norrland
3. Regionalt strukturfondsprogram för Norra Mellansverige
4. Regionalt strukturfondsprogram för Östra Mellansverige
5. Regionalt strukturfondsprogram för Stockholm
6. Regionalt strukturfondsprogram för Västsverige

³ Europeiska kommissionen (2021)

7. Regionalt strukturfondsprogram för Småland och Öarna
8. Regionalt strukturfondsprogram för Skåne-Blekinge
9. Nationella regionalfondsprogrammet

Utvärderingsplanens mål

Det övergripande målet med utvärdering är ”att öka kunskapen om vad som fungerar och inte samt i vilken kontext, i syfte att beslutsfattare och andra intressenter ska kunna fatta beslut i rätt tidpunkt för att stödja genomförandet och dra slutsatser för policyutvecklingen.”⁴ Utifrån EU-kommissionens riktlinjer är det övergripande målet med föreliggande utvärderingsplan att:

Möjliggöra programutvärderingar av god kvalitet som används av intressenter i genomförandet av programmen.

Det övergripande målet består av följande delmål:

- Relevanta, trovärdiga och användbara programutvärderingar
- Programutvärderingar som efterfrågas av intressenter
- God utvärderingsbarhet genom tidig planering avseende timing, centrala utvärderingskriterier, metodologi och datatillgång

⁴ Europeiska kommissionen (2021)

Kapitel 2 Utvärderingsramverket

Detta kapitel består av fyra delar som sammantaget presenterar utvärderingsansats, styrning och organisering av utvärderingsplanen, dialog och samverkan inom ramen för utvärderingsplanen samt en indikativ budget för utvärderingsarbetet med Regionalfondens nio program under åren fram till och med juni 2029.

Utvärderingsansats i planering och förvaltning

Tillväxtverkets ansats för utvärdering är teoribaserad och utgår från programmets förändringsteori.⁵ Att också använda denna ansats i planering och förvaltning av programmen innebär att hela kedjan från projekttid till utvärdering hänger samman. Detta innebär att utvärderingsperspektiv tillåts påverka programdesignen samt förvaltningen och uppföljningen av programmen.

Inför programperioden 2021–2027 har Tillväxtverket tydliggjort och använt förändringsteori som bas för programmets design och för verktyg och system som används i förvaltningen av programmen. Tillväxtverket har därmed förstärkt utvärderingsansatsen i planering av program och i förberedelser av förvaltningen.

Förändringsteori och resultatkedjor

Förändringsteori är en teori eller en modell över hur en insats (program, projekt, strategi, initiativ) är tänkt att fungera med avseende på prestationer som ska leda till önskvärda resultat och effekter.⁶ Den kan beskrivas som en logisk karta över ett programs design som klargör programmets åtagande och målsättning samt visar oss hur programmets olika delar förhåller sig till varandra och till olika mål. Med utgångspunkt i förändringsteorin och i Regionalfondens verksamhet under tidigare programperioder har Tillväxtverket tillsammans med andra aktörer i det regionala utvecklingsarbetet tagit fram så kallade "resultatkedjor" för Regionalfonden i Sverige.⁷ Med hjälp av tre resultatkedjor beskrivs grundläggande antaganden om kausala samband mellan olika typer av aktiviteter och resultat i Regionalfonden:

- Resultatkedja 1 med huvudsaklig aktivitet *Direkta insatser till företag*. Inom denna resultatkedja förväntas effekten uppstå direkt i det enskilda företaget även om stödet till företaget går via en intermediär
- Resultatkedja 2 med huvudsaklig aktivitet *Utveckling av stödstrukturer*. Effekten förväntas uppstå i de stödjande strukturer som ska främja och förbättra förutsättningar för företag
- Resultatkedja 3 med huvudsaklig aktivitet *Uppbyggnad av miljöer/infrastruktur*. Effekten väntas uppstå i de fysiska miljöer eller i den infrastruktur som byggs upp

Förändringsteori har flera användningsområden, framförallt som strategiskt verktyg i både insatsplanering (utformning av program) och uppföljning och utvärdering av en verksamhet.⁸ Resultatkedjorna har använts som verktyg i utformningen av program

⁵ Andra vanligt förekommande namn är exempelvis interventionslogik, effektlogik och verksamhetslogik

⁶ Ekonomistyrningsverket (2013) *Resultatanalys*, 2013:37

⁷ Reglab (2019) [Programteori ERUF – Reglab](http://www.reglab.se/projekt/programteori-eruf), www.reglab.se/projekt/programteori-eruf

⁸ Ekonomistyrningsverket (2013)

såväl som i förvaltningen av programmen. Genom att använda verktyget i både utformningen av program och i förvaltning av program skapar Tillväxtverket förutsättningar för systematisk uppföljning i linje med programmets innehåll och mål. Genom att i uppföljning hämta in information som är relevant för utvärdering säkerställer vi spårbarhet till programmets aktiviteter så att vi genom utvärdering kan komplettera med information som är nödvändig för att kunna beskriva relationen mellan programmets aktiviteter och observerbara effekter.

Utvärderingar genomförs metodologiskt

En teoribaserad utvärderingsansats innebär att vi inte låser oss vid några specifika metoder för utvärdering. Metoder för utvärderingar kommer därmed att variera mellan olika utvärderingar och vi får en kombination av olika metoder (triangulering). Metoderna väljs med utgångspunkt i vilka frågor utvärderingen ska besvara samt vilka data som finns tillgängliga. Ambitionen är både att förstå hur de kausala mekanismerna ser ut i programmets förändringsteori och bedöma vilka resultat och effekter som uppstår, alltså både *vad* och *hur*.

Upplägg och metodval kommer konkurrensutsättas i samband med att utvärderingarna upphandlas och metodval bedömas i relation till de utvärderingsfrågor vi vill ha svar på. Olika metoder förväntas komplettera varandra genom att fokusera på olika aspekter av det aktuella utvärderingsobjektet. Metodutveckling inom utvärdering av Regionalfonden är i sig en viktig del i arbetet med utvärderingsplanen. Kommande utvärderingar och en öppenhet för olika metoder och ansatser skapar förhoppningsvis en lärande miljö där frågor och hypoteser kan genereras succesivt från delresultaten.

Datakrav

En grundförutsättning för att utvärderingar ska kunna genomföras är att data håller tillräckligt hög kvalitet och att det finns en tillräckligt stor mängd data. En viktig lärdom från programperioden 2014-2020 är att tillräckligt med data måste säkerställas innan en utvärdering startar. Under programperioden 2021-2027 ska datatillgång och kvaliteten på data analyseras inför varje utvärdering samt bedömas i relation till utvärderingens syfte.

Tillgänglighet till data

I programgenomförandet finns förutsättningar för en god utvärderingsbarhet med etablerad förändringsteori och resultatkedjor, ett utvecklat indikatorramverk, portföljanalyser och projektutvärdering. Andra viktiga utvärderingsunderlag är programmets utlysningar och ansökningshandlingar, lägesrapporter och slutrapporter från beviljade projekt. Samtliga projekt förbinder sig dessutom att följa allmänna villkor som bland annat innebär en skyldighet att samla in och lämna uppgifter till förvaltande myndighet men också att bistå vid förfrågningar.

Projekt som överstiger 12 miljoner kronor i omslutning ska även utvärderas och rapporteras enligt Tillväxtverkets anvisningar. Dessa projektutvärderingar utgör centrala utvärderingsunderlag (med både kvalitativa och kvantitativa data). Även de portföljanalyser som förvaltande myndighet genomför årligen syftar delvis till att utgöra underlag för utvärdering av programmen.

Utvärderingar med systemperspektiv

Tillväxtverket säkerställer att utvärderingarna inom Regionalfonden placeras i sitt sammanhang. Regionalfonden utgör en del av det regionala utvecklingsarbetet i Sverige och är integrerad i den regionala utvecklingspolitiken och befinner sig därmed i ett sammanhang där flera politikområden, styρνivåer och samhällssektorer möts. Det är av vikt att denna systemsyn också präglar de utvärderingar som genomförs.

Utvärderingar med tydliga utvärderingskriterier

Utvärderingskriterier är ett viktigt verktyg för att kvalitetssäkra utvärderingarnas inriktning och genomförande. Nedan listas de utvärderingskriterier som används i utvärdering av Regionalfonden. Utvärderingskriterierna ska förstås utifrån följande definitioner:

Relevans

Kriteriet tittar på relationerna mellan behov och problem i samhället och målen för insatsen och berör således aspekter rörande projektets/programmets design. Omständigheter och kontext förändras över tid, vissa mål kan mötas eller överskridas och behov och problem förändras.

Samstämmighet

Utvärdering mot bakgrund av kriteriet samstämmighet handlar om att titta på hur väl eller inte väl olika insatser/projekt fungerar tillsammans. Ingen policy existerar i ett vakuum.

Effektivitet

Kriteriet effektivitet studerar relationen mellan de resurser som en insats använder och de förändringar som genereras med utgångspunkt i insatserna, som kan vara positiva eller negativa.

Effekt (måluppfyllelse)

Effektanalyser tar hänsyn till hur framgångsrika aktiviteter/handlingar/projekt har varit i att uppnå eller röra sig mot målen. Utvärderingen bildar sig en uppfattning om hur måluppfyllelsen eller rörelsen ser ut till dags dato och insatsen roll i att leverera observerade förändringar.

Bärkraft

Kriteriet värderar i vilken utsträckning projektets/programmets uppnådda resultat har förutsättningar att bli bestående och tas om hand efter avslut. Kriteriet ligger mycket nära effekt (måluppfyllelse) men syftar alltså till att tydliggöra frågor om långsiktighet och avtryck av tidsbegränsade insatser.

Mervärdet med EU-satsning (regionalfondsmedel)

I värderingen av mervärdet med EU-satsningen studeras förändringar genom programmet som kan förklaras av EU-bidraget, det vill säga en förändring som är större ("over and above") än vad som rimligen kan förväntas av en nationell insats i medlemsstaten.

Samtliga kriterier med undantag för Bärkraft finns artikel 44 i förordningen⁹ samt definieras i kommissionens dokument SWD (2021)198 final¹⁰.

Utvärderingar ska användas för policy- och verksamhetsutveckling

I Tillväxtverkets utvärderingsansats är lärande från utvärderingar en viktig del för policy- och verksamhetsutveckling. Det innebär att Tillväxtverket både internt och externt ska verka för att lärdomar från utvärderingar av projekt och program ska få genomslag och användas för att utveckla politikområdet. Hur detta ska ske utvecklas under rubrikerna Tillväxtverkets utvärderingsprocess och Dialog och samverkan inom ramen för utvärderingsplanen.

Utbildningsprogram för personal inom förvaltande myndighet

En viktig målgrupp för lärande är Tillväxtverkets egen personal, både inom utvärderingsfunktionen och i övriga verksamheter inom förvaltande myndighet. Det finns ett behov av att öka förmågan att koppla utvärderingsresultat till konkreta problemställningar och erfarenheter i genomförandet. Tillväxtverket kommer därför att arbeta med interaktivt lärande som ger möjlighet för deltagarna att bidra med erfarenheter från sin vardag kombinerat med det teoretiska ramverket från utvärderingarna och utvärderingsteori. Återkommande inslag av egen inläsning kombinerad med gemensamma seminarier/workshops ger möjlighet till en fördjupad kontextuell förståelse både av utvärderingens möjliga bidrag och vad resultaten kan användas till.

Utvärderingar ska vara tillgängliga för alla intresserade

Tillväxtverkets utvärderingar ska spridas, nyttiggöras och användas som en del av programmens livscykel. Det innebär att Tillväxtverket tillgängliggör utvärderingar och utvärderingsresultat för alla. Hur detta ska ske utvecklas i myndighetens strategi för spridning av resultat.

Styrning och organisering av utvärderingsplanen

Utvärderingsplanen ska godkännas av programmens Övervakningskommitté, till vilken Tillväxtverket också återrapporterar hur genomförandet av planen fortskrider samt redovisar utfall från genomförda utvärderingar. Utvärderingsplanen är vidare föremål för årlig översyn och vid behov revidering med start från och med år 2024.

Tillväxtverket har på enheten för uppföljning och utvärdering inrättat en utvärderingsfunktion för programperioden 2021-2027. Utvärderingsfunktionen ansvarar för planering, genomförande, uppföljning, kvalitetssäkring samt marknadsföring av utvärderingsarbetet inom Regionalfonden.

⁹ EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING (EU) 2021/1060 av den 24 juni 2021 om fastställande av gemensamma bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden+, Sammanhållningsfonden, Fonden för en rättvis omställning och Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden samt finansiella regler för dessa och för Asyl-, migrations- och integrationsfonden, Fonden för inre säkerhet samt instrumentet för ekonomiskt stöd för gränsförvaltning och viseringspolitik

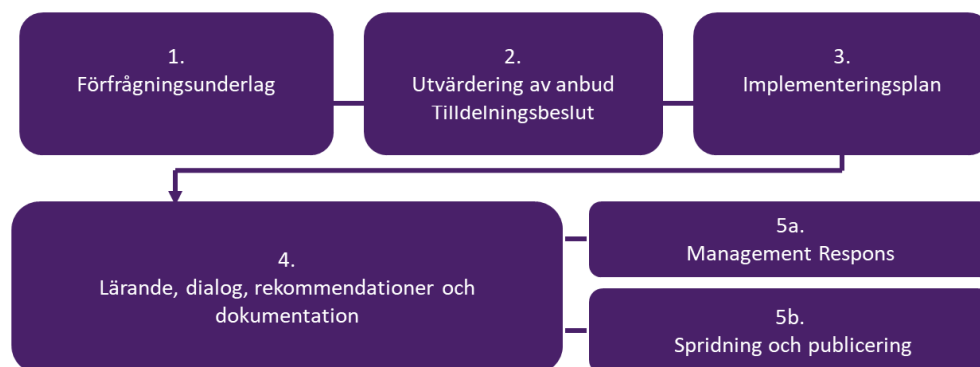
¹⁰ Europeiska kommissionen (2021)

Utvärderingsfunktionen är funktionellt oberoende från genomförandet av programmen. Utvärderingsfunktionen återfinns på avdelning Staben medan övriga delar av förvaltande myndighet återfinns på avdelning Regioner.

Tillväxtverkets utvärderingsprocess

Upphandlingen av utvärderingar kommer att ske i enlighet med Tillväxtverkets ordinarie utvärderingsprocess. Denna kan förenklat beskrivas i de steg som framgår av bilden nedan.

Figur 1: Tillväxtverkets utvärderingsprocess

För att skapa efterfrågan och uppnå målet om relevanta, trovärdiga och användbara utvärderingar involveras programansvariga och eventuellt ytterligare intressenter i valet av utvärderingsperspektiv och utvärderingsfrågor, inför framtagande av förfrågningsunderlaget (1).

När förfrågningsunderlaget är klart tillfrågas externa experter att inkomma med anbud för att säkerställa oberoende, relevans och trovärdighet i utvärderingen. Tillväxtverket har ett dynamiskt inköpssystem (DIS) för utvärderingstjänster. Systemet är inte begränsat till de ursprungliga avtalsparterna på samma sätt som ramavtal, utan nya leverantörer kan ansluta efter hand. Detta gör det möjligt för en upphandlande myndighet att få tillgång till ett brett urval av anbud och på så sätt utnyttja konkurrensen på bästa sätt. När anbudstiden löpt ut genomförs en utvärdering av anbuderna av utvärderingsfunktionen och ett tilldelningsbeslut (2) fattas.

Den anbudsgivare som får kontrakt tar fram en implementeringsplan (3) som ska godkännas av Tillväxtverkets utvärderingsfunktion. Under genomförandet av utvärderingen ansvarar Tillväxtverkets utvärderingsfunktion för att utvärderingen genomförs enligt avtal, vid behov revideras samt för att det sker en löpande dialog kring resultat och rekommendationer (4). Utvärderingsfunktionen ansvarar även för att dokumentationen arkiveras samt för att läraaktiviteter sker (4).

I en avslutande fas ansvarar utvärderingsfunktionen för att utvärderingsresultaten sprids och publiceras (5b). Management respons (5a) innebär att utvärderingarnas rekommendationer omhändertas inom förvaltande myndighet. Tillväxtverkets ambition är att utveckla rutiner för detta, på basis av ett utvecklingsarbete som i skrivande stund pågår på enheten för uppföljning och utvärdering. Syftet är att säkerställa att rekommendationer i utvärderingar värderas och hanteras på ett konstruktivt sätt.

Tillväxtverket har för avsikt att under 2023 arbeta fram ett kvalitetsledningssystem för utvärderingar som tar sin utgångspunkt i utvärderingsprocessen.

Dialog och samverkan inom ramen för utvärderingsplanen

I arbetet med att förbereda för en ny programperiod med nya program och en ny utvärderingsplan har Tillväxtverket genomfört en rad olika aktiviteter i syfte att inhämta olika aktörers syn på utvärdering inom Regionalfonden samt i syfte att förankra utvärderingsplanen. Förankringsarbetet har varit omfattande och riktat sig till centrala målgrupper för programmen och utvärderingsplanen, som till exempel Övervakningskommittén för programperioden 2014-2020 respektive 2021-2027, regionerna, Regeringskansliet och andra myndigheter. Synpunkter har inhämtats via workshops, seminarier samt enkät. Synpunkterna har använts i arbetet med att förbereda för en ny programperiod och i framtagandet av utvärderingsplanen.

Under arbetet med att genomföra utvärderingsplanen kommer Tillväxtverket att fortsatt arbeta med dialog och samverkan som ett centralt verktyg, till exempel kopplat till förberedelserna inför enskilda utvärderingar samt i lärandet av gjorda utvärderingar. Huvudsakliga målgrupper i det fortsatta arbetet är Övervakningskommittén, Strukturfondspartnerskapen, Regeringskansliet och Europeiska kommissionen, regioner, projekt, projektägare och finansiärer, berörda nationella myndigheter samt aktörer och intresseorganisationer inom Regionalfondens verksamhetsområden.

Formerna för och innebörden av dialog och samverkan kommer att variera beroende på tematik och frågeställning. Nedan beskriver vi specifika aktiviteter för lärande kopplat till utvärderingsprocessen.

Aktiviteter för lärande kopplat till utvärderingsprocessen

Med hjälp av olika aktiviteter kopplat till utvärderingsprocessen ska Tillväxtverket överföra och använda kunskap i syfte att stärka kvaliteten i utformningen och genomförandet av projekt, program och policy. Lärandet ska vara både *formativt* (leda till verksamhetsutveckling av pågående program) och *summativt* (bidra till framtida policyutveckling).

För att uppnå målet om användbara utvärderingar ska lärandet integreras i utvärderingsprocessen. Aktiviteter för lärande är samlade i fyra områden med det gemensamma målet att skapa ett systematiskt lärande på både individ- och organisationsnivå:

1. Förberedelsearbete inför upphandling av utvärdering
2. Framtagande av kunskap (utvärdering)
3. Tillvaratagande av resultat
4. Spridning, publicering och inspel i övriga aktiviteter i programcykeln

Aktivitetserna beskrivs kortfattat nedan.

Förberedelser inför upphandling av utvärdering

Detta område kopplas till steg 1-3 i utvärderingsprocessen – framtagande av förfrågningsunderlag, utvärdering av anbud och tilldelningsbeslut samt implementeringsplan – och syftar till att involverade intressenter ska öka sin kunskap om kommande kunskapsleveranser samt planera för att ta emot och hantera kunskap.

Aktiviteter för lärande är till exempel gemensam dialog med intressenter vid framtagande av förfrågningsunderlag, vilket innebär inläsning av och dialog om aktuellt tema för utvärderingen, formulering av syftet med utvärderingen och frågor som utvärderingen ska besvara.

Målgruppen för aktiviteterna är funktioner på myndigheten som kopplar till temat för utvärdering, Övervakningskommittén samt externa aktörer som till exempel regioner och myndigheter.

Framtagande av kunskap

Detta område motsvarar steg 4 i utvärderingsprocessen, det vill säga utvärderarens arbete med att genomföra utvärderingen och avrapportera resultatet, ofta i form av presentationer, preliminära resultat och rapportutkast. Aktiviteterna inom området syftar till att i samverkan med uppgiftslämnare och övriga intressenter bidra till kunskapsproduktionen och på så vis stärka målgruppernas förmåga att uppnå insikter och tillgodogöra sig kunskap om Regionalfonden.

I förfrågningsunderlaget kräver Tillväxtverket en rad aktiviteter kopplat till lärande som utvärderaren är ålagd att genomföra. Till exempel ska den lärandeplan som utvärderaren tar fram genomföras. Aktiviteter för lärande i detta steg i utvärderingsprocessen ansvarar således utvärderaren för.

Utvärderingsfunktionen bidrar ofta vid spridningsaktiviteter för att stötta den externa målgruppens lärande samt ta hem lärande till den egna organisationen och till Övervakningskommittén.

Målgrupperna för aktiviteterna i samband med själva utvärderingen är till exempel projektägare, projektdeltagare och organisationer i projektens omvärld.

Tillvaratagande av resultat

Detta aktivitetsområde för lärande motsvarar utvärderingsprocessens steg 5a Management Respons och syftar till att öka Tillväxtverkets förmåga att agera på kunskap från utvärderingar genom att ta ställning till och fatta formella beslut utifrån rekommendationer i utvärderingar. På så vis skapar myndigheten systematik i lärandet av utvärderingar av Regionalfonden. Det resulterar i en stärkt förmåga hos myndigheten att säkra ett genomförande som leder till att programmets mål och resultat kan uppnås. Utvärderingarna blir då ett arbetsredskap i genomförandet av Regionalfonden.

Målgruppen för denna aktivitet är intern. Förvaltare av rutinen är utvärderingsfunktionen tillsammans med sekretariatet för förvaltande myndighet och enheten verksamhetsstöd. Rutinen implementeras i samband med slutrapportering av respektive utvärdering och innebär i korthet att ansvariga enheter och avdelningar tar ställning till utvärderingarnas rekommendationer och därefter planerar för och genomför lämpliga åtgärder för att tillvarata dem.

Spridning och publicering

Detta aktivitetsområde för lärande motsvarar utvärderingsprocessens steg 5b Spridning och publicering. Aktiviteterna här syftar till att sprida utvärderingsresultat till externa målgrupper och intressenter och på så vis öka deras kunskap om fondernas genomförande och resultat.

Särskilda insatser kommer att göras för att säkerställa att regelbundet återrapportera och kommunicera resultat från utvärderingarna till Övervakningskommittén vid sidan av de årliga mötena. Den kunskap som utvärderingarna förmedlar är betydelsefull i styrningen av programmen med syfte att säkerställa att programmets mål uppnås. I det arbetet har Övervakningskommittén en central och strategisk roll.

Detta aktivitetsområde kompletterar den spridning som utvärderaren gör i samband med slutrapporteringen av utvärderingen. Exempel på spridningsaktiviteter som Tillväxtverket planerar kopplat till utvärderingsresultat är:

- Redovisning av resultat till Övervakningskommittén
- Paketering av resultat för spridning i olika sociala medier samt på Tillväxtverkets webbplats
- Konferenser och workshops på olika teman
- Medverkan i olika nätverk och arenor, egna och andras
- Publicering i publikationsdatabas

Budget

Indikativ budget för programutvärderingar uppgår till 25 miljoner kronor. Budgeten avser upphandling av utvärderingar.¹¹

¹¹ Inkluderar ej personalkostnader på utvärderingsfunktionen.

Kapitel 3 Analys av relevant evidens

I detta avsnitt presenteras de resultat och slutsatser från utvärderingsarbetet under tidigare programperioder, som Tillväxtverket menar har särskild påverkan på inriktningen på utvärderingsarbetet under programperioden 2021-2027. Avsnittet svarar upp mot kommissionens krav på analys av evidens med syfte att underbygga val av planerade utvärderingar.

Utmaningar och behov i utvärderingsarbetet

Utvärderingsarbetet under 2014-2020 har präglats av vissa utmaningar som har påverkat utfallet av utvärderingsarbetet. Det handlar om programmens utvärderingsbarhet, när i tid utvärderingar har genomförts samt vilken ansats utvärderingarna har haft. Nedanstående utmaningar ser Tillväxtverket som särskilt viktiga att bemöta inför och under utvärderingsarbetet 2021-2027.

Bristande utvärderingsbarhet

Utvärderingarna under 2014-2020¹² har i flera fall konstaterat att både program och projekt haft en bristande förändringsteori. Utvärderingarna behövde därför initialt lägga stora resurser på att rekonstruera programmens och projektens förändringsteorier.

Ur ett utvärderingsperspektiv är förändringsteorin central för:¹³

1. Hur man ska förstå och mäta politikens **riktning**: en utvärdering behöver sortera och strukturera insatsens aktiviteter, förväntade resultat och mål för att därefter analysera samstämmigheten mellan problem och föreslagna lösningar. Det handlar alltså om att förstå hur insatsen är utformad för att på så sätt kunna presentera förslag till förbättringar.
2. Frågan om **kausalitet**: förändringsteorin är ett viktigt instrument för att fastställa utgångsläget och hur frågan om kausalitet faktiskt hanteras i projekt och program och hur den kan förbättras. Genom löpande översyn och eventuell uppdatering av förändringsteorin blir den en "dynamisk baseline" som kan främja ett kontinuerligt upptäckande och ackumulerad kunskapsutveckling

För att minska risken för bristande utvärderingsbarhet 2021-2027 har Tillväxtverket utifrån rekommendationer i utvärderingarna redan i planeringen av programmen för 2021-2027 arbetat utifrån förändringsteori som ett stöd i programskrivningen. Syftet har varit att stärka programmens utvärderingsbarhet genom att säkerställa att information i enlighet med förändringsteorins olika steg finns med i programmen.

Som första åtgärd i utvärdering blir det därför viktigt att pedagogiskt visualisera utvärderingsobjektets förändringsteori, utifrån programdokumenten och i dialog och samverkan med relevanta intressenter. Utifrån förändringsteorins olika spår och resultat i termer av prestationer, resultat och effekter ska utvärderaren också identifiera tillgängliga och eventuella ytterligare önskvärda datakällor för att samla in resultat av insatsen. Förändringsteorin fastställer ett utgångsläge som utvärderingen

¹² Se till exempel Tillväxtverket (2019) *Temautvärdering Regionalfonden – en regional analys och nationell syntes*, rapport 0284

¹³ Tillväxtanalys (2021) *Politik för hållbar omställning – Utmaningar och möjligheter för utvärdering*, PM 2021:06

därefter syftar till att förbättra. På samma sätt utgör förändringsteori basen för hypotestestning och fortsatt metodutveckling.¹⁴

Obalans mellan tematik och territoriella perspektiv

Samtliga utvärderingar 2014-2020 hade en huvudsakligen tematisk ansats, det vill säga utgick från ett tematiskt mål och var programövergripande (omfattande flera eller samtliga regionalfondsprogram). Upplägget bidrog till generella utvärderingsresultat på en i huvudsak aggregerad nationell nivå, även om utvärderingarna också i varierande grad innehåller beskrivningar och analys på den geografiska programnivån, alltså beskrivningar och analyser som utgick från ett territoriellt perspektiv.

Ett argument för den tematiska ansatsen vid tidpunkten var att skapa förutsättningar att knyta specifik kompetens till utvärderingarna, vilket i sin tur skulle stärka förmågan att bedöma projekten och programmets innehåll. Den tematiska ansats som präglade utvärderingsarbetet 2014-2020 valdes mot bakgrund av erfarenheter av utvärderingsarbetet under programperioden 2007-2013, där programgeografin i stället var utgångspunkten. Den tematiska ansatsen med dess programövergripande angreppssätt innebar visserligen fördelar, men har lett till svårigheter när det gäller att påvisa och presentera resultat på programnivå, alltså resultat med utgångspunkt i territoriella perspektiv.

Att angripa utvärderingsarbetet med en tematisk ansats motiverades även med möjligheten till jämförelser mellan program, fonder och länder. Det möjliggör utvecklat lärande på alla nivåer i det regionala utvecklingsarbetet, från EU-nivån till den regionala nivån.

En tematisk ansats snarare än utvärdering per program är fortsatt att föredra på grund av dess fördelar kopplat till kvalitet och kompetens i utvärderingsarbetet. Det som utvärderingsarbetet under 2021-2027 ska framhäva jämfört med utvärderingsarbetet 2014-2020 är det territoriella perspektivet i respektive utvärdering. Det handlar alltså om att balansera tematiken med behovet att förstå utvärderingsresultat på basis av varierande territoriella perspektiv.

Vad menar vi med territoriellt perspektiv?

Med territoriellt perspektiv avser Tillväxtverket indelningar av geografin i olika typologier som till exempel län, landsbygder, stad eller fjäll. Insatser genomförande och resultat påverkas av att olika platser dels har naturgivna förutsättningar (till exempel långa avstånd och gles bebyggelse) och dels olika strukturer sett till näringsliv, arbetsmarknad och storlek på kommuner.

Territoriella förutsättningar påverkar också hur det regionala utvecklingsarbetet styrs och koordineras. I detta arbete är Regionalfonden en integrerad del. Ansvaret för genomförandet av den regionala utvecklingspolitiken är mot bakgrund av olika geografiska förutsättningar decentraliserat till länsnivån, då det ansetts nödvändigt att anpassa nationell politik till regionala omständigheter. Detta innebär att det är upp till den regionala nivån att samordna arbetet med syfte att uppnå mål och visioner för hållbar regional utveckling. Det är således centralt att i utvärderingsarbetet se

¹⁴ Tillväxtanalys (2021)

insatserna som finansieras av Regionalfonden i samklang med andra regionala och nationella insatser som äger rum på länsnivån.

Med ett territoriellt perspektiv i utvärdering vill vi därmed uppmärksamma och förstå platsens betydelse för observerade resultat och effekter. I utvärdering av Regionalfonden måste hänsyn tas till att alla regioner är olika och att styrning och insatser påverkas av den regionala kontext där implementering sker. Att utvärdera och svara på frågan vad som fungerar och inte samt i vilken kontext, i förståelsen regionalt sammanhang, kan inte besvaras utan att förstå och beskriva kontexten.

Tidpunkt bestäms av informationsbehov och tillgång till data

Majoriteten av utvärderingarna under programperioden 2014-2020 genomfördes under åren 2017-2019. Endast ett fåtal är genomförda senare, bland annat en utvärdering av effekter i deltagande företag.¹⁵ Därför finns en övervikt av tidiga utvärderingsresultat kopplat till effektivitet i programmets genomförande.

Valet av tidpunkt för utvärdering ska styras av informationsbehovet vid en given tidpunkt. En tidig utvärdering kan hjälpa oss att förstå om vi styr programmet i riktning mot dess mål eller ej (effektivitet), medan utvärdering vid senare tidpunkt kan hjälpa oss att förstå programmets uppnådda resultat i relation till dess kontext. Det är viktigt att perspektiv om tidpunkt finns med i planeringen av utvärderingar och att det är kunskapsbehovet som styr inriktningen på respektive utvärdering.

Styrning av utvärderingsarbetet utifrån utvärderingskriterierna

Utöver utvärdering på programnivå kommer Tillväxtverket såsom under programperioden 2014-2020 att ställa krav på utvärdering av projekt som överstiger 12 miljoner kronor i total budget. I syfte att höja kvaliteten och öka systematiken och transparensen i projektutvärderingarna tog Tillväxtverket fram riktlinjer för projektutvärderingarna 2014-2020. Utvärderingsmetodikerna kan sammanfattas med 3P¹⁶, som angav relevanta utvärderingsperspektiv, och 3N¹⁷, som anvisade lämpliga utvärderingsmetoder. Trots att modellen bidrog till en viss gemensam struktur har projektutvärderingarna 2014-2020 inte presenterats i former som möjliggör jämförbarhet och aggregering av information med syfte att utgöra underlag för gemensamt lärande. Användningen av projektutvärderingarnas resultat har i för stor utsträckning koncentrerats till enskilda projekt och närmast berörda organisationer. Användningen av projektutvärderingarnas resultat på en mer övergripande nivå, som till exempel underlag för utvärdering på programnivå, har således varit begränsad.¹⁸

Ytterligare ett perspektiv som lyfts fram i gjorda programutvärderingar är att de projektutvärderingar som gjorts har haft för svagt fokus på att studera förutsättningar för långsiktiga effekter ("bärkraftighet").

För att uppnå de två syftena med projektutvärdering (1. öka kunskap om vad som fungerat och inte fungerat i ett enskilt projekt samt 2. utgöra underlag för programutvärderingarna) ska projektutvärderingarna 2021-2027 istället struktureras

¹⁵ Tillväxtanalys (2022) *Ger företagsstödjande strukturfondsinsatser tillväxt och ökad konkurrenskraft i små och medelstora företag?* PM 2022:11

¹⁶ 1P = Projektlogiken, 2P = Processen, 3P = Public debate

¹⁷ 1N = Nyckelaktiviteter, 2N = Nyckelpersoner, 3N = Nyckeltal

¹⁸ Tillväxtverket (2019) *Vad händer sedan? Utvärdering i EU:s regionala strukturfondsprogram, särskilt av projekten enligt 3P och 3N modellen*, Rapport 0307

och styras av utvärderingskriterier, se kapitel 2. Genom att kriterierna genomgående finns med från urval och bedömning av ansökan till utvärdering på både projekt- och programnivå ska jämförelsen mellan projekt samt aggregering av projektresultat till programnivå underlättas.

Utvärderingsresultat påvisar behov av att brygga över mellan programperioderna

Kommissionen uppmuntrar medlemsstaterna att inte begränsa utvärderingarna till innevarande programperiod, utan att inkludera liknande insatser i föregående programperioder. Detta då det i många fall tar flera år för effekter att inträffa och då vissa insatser sträcker sig över flera programperioder. Även detta ska utgöra en utgångspunkt för utvärderingsarbetet 2021-2027. Då det under 2014-2020 finns en tonvikt på tidiga utvärderingsresultat kopplat till genomförandet finns anledning att försöka fånga effekter av insatser i föregående programperiod och relatera bedömningar av dessa till förutsättningar för måluppfyllelse 2021-2027. Ett konkret exempel är att Sverige för den tredje programperioden i rad kommer att använda **revolverande finansieringsinstrument** i form av riskkapital för små och medelstora företag. Det finns erfarenheter och insikter från bland annat forskning, Tillväxtverkets löpande utvärdering som bedrevs 2009-2015 avseende programperioden 2007-2013, från Tillväxtanalys analyser och utvärderingar under samma period och från Tillväxtverkets utvärdering av den "gröna fonden" 2014-2020. Samtidigt finns behov av ny kunskap då förutsättningarna för och inriktningen på insatserna förändrats över tid. Dessutom uppstår nu och framöver resultat från investeringar i tidigare programperioder i termer av avyttringar och värdeutveckling i portföljbolag, som Tillväxtverket i dagsläget inte har aggregerad kunskap om. Här finns en potential att med hjälp av data från två tidigare programperioder skapa ökat lärande kring insatsernas sammantagna resultat och effekter över tid.

Behov av ökad kunskap om vad som fungerar

Tillväxtverkets bedömning av utvärderingarna 2014-2020 är att de i stor utsträckning fångar brister i projekts och programs genomförande, men i mindre utsträckning uppmärksammar vad som fungerar bra. Konstaterade brister och tillhörande rekommendationer och förbättringsförslag är viktiga för att stödja genomförandet och dra slutsatser för policyutvecklingen, men ökad kunskap om framgångsfaktorer och goda exempel samt kontextuella förklaringsfaktorer är också viktiga. I utvärderingsarbetet 2021-2027 blir det därför angeläget att bättre försöka fånga framgångsrika insatser samt vad som möjliggör en positiv utveckling.¹⁹

Att utvärdera strukturutveckling inom innovations- och företagsfrämjande system och miljöer

I slutet av programperioden 2014-2020 upphandlade Tillväxtverket en utvärdering av projekt inom tematiskt mål 1 Stärka forskning, teknisk utveckling och innovation

¹⁹ Se till exempel Better Evaluation (2021), "Appreciative inquiry", [Appreciative inquiry | BetterEvaluation](#)

med ett speciellt fokus på resultatkedjorna 2 och 3, det vill säga utveckling av stödstrukturer samt uppbyggnad av miljöer/infrastruktur.²⁰ Syftet med utvärderingen var att skapa lärande om resultat och effekter av projekt med fokus på utveckling av innovations- och företagsfrämjande system samt forsknings- och innovationsmiljöer. Vid sidan av detta syfte fanns ett andra syfte som handlade om att bidra till metodutveckling inom utvärdering av just denna typ av policy, för att stärka utvärdering av liknande insatser i programperioden 2021–2027.

Utvärderingen har bland annat bidragit till en bättre förståelse för både hur utvärderingar ska göras och hur vi ska värdera och använda resultaten, kopplat till utvärderingskriteriet samstämmighet. I utvärderingen görs således en bedömning av hur projekt i regionalfondsprogrammen kompletterar andra insatser med samma syfte, det vill säga strukturutveckling inom innovations- och företagsfrämjande system i de olika regionerna. Vi ser i utvärderingen att majoriteten av projekten har nått sina projektmål i tillfredställande eller hög grad. Positiva effekter har uppstått i allt från mobilisering, stärkt kapacitet, etablering av nya innovations- och företagsfrämjande system, stärkt horisontell och vertikal samverkan samt hur små och medelstora företag använder strukturer som byggs upp.

Utvärderarna uppfattade det som svårt att analysera och bedöma långsiktiga effekter på innovations- och företagsfrämjande system samt forsknings- och innovationsmiljöer av projektens insatser inom ett programområde. Att förstå om och hur utvecklingen av innovations- och företagsfrämjande system kan påverka konkurrenskraften hos deltagande och andra företag i regionerna på längre sikt, är ett viktigt område för framtida utvärderingar inom Regionalfonden.

En lärdom från utvärderingen är således att kunskapsbehovet kopplat till utvärderingskriteriet bärkraft är stort när det gäller insatser kopplat till strukturutveckling inom innovations- och företagsfrämjande system. Det innebär att satsningar kopplat till strukturutveckling av systemen är fortsatt viktiga för de svenska regionerna och är således ett centralt inslag i de 9 regionalfondsprogrammen. Tillväxtverket ser mot denna bakgrund ett fortsatt kunskapsbehov kopplat till programmets insatser för strukturutveckling inom innovations- och företagsfrämjande system.

Utvärderingen av innovations- och företagsfrämjande system ger oss också inspel till det fortsatta utvärderingsarbetet kopplat till innovations- och företagsfrämjande system. Ett inspel är att fortsätta studera och värdera på vilket sätt programmen i sig tillsammans med Tillväxtverkets utlysningar stimulerar till analyser av vilka funktioner eller resurser inom ett innovations- och företagsfrämjande system som behöver utvecklas i en region alternativt ett programområde. En viktig aspekt att fortsätta studera är också i vilken utsträckning projektens mål och aktiviteter är anpassade till upplevda och beskrivna behov i de innovations- och företagsfrämjande systemen? I vilken utsträckning möter innovations- och företagsfrämjande system som helhet små och medelstora företags upplevda behov idag och vad är det som behöver utvecklas?

²⁰ Oxford Research (2023) *Regionalfondsprogrammets bidrag till innovations- och företagsfrämjande system samt FoI-miljöer – Effektutvärdering för programperioden 2014-2020*, rapport beställd av Tillväxtverket och under slutförande i skrivande stund

Utmaningar och behov i genomförandet

Ny programperiod – nya förutsättningar för genomförandet

En ny programperiod med nya program innebär också nya förutsättningar för genomförandet av programmen. Vid sidan av förändringar i regelverket som påverkar genomförandeorganisation behöver vi också ta hänsyn till lärdomar från tidigare programperioder som påverkat utvecklingsarbetet med genomförandeorganisationen 2021-2027. En sådan lärdom rör till exempel hanteringen av hållbarhetsaspekterna på projektnivå och behovet av tydligare styrning i utlysningstexter.

Det föreligger med andra ord ett behov av att förstå hur genomförandeorganisationen och dess arbetsmetoder och verktyg fungerar i arbetet med att säkerställa att programmen når avsedda mål och resultat.

Några exempel på nyheter/förändrade förutsättningar jämfört med programperioden 2014-2020 är:

- Ökat fokus på hållbar utveckling/Agenda 2030
- Metoddokument kopplat till respektive program²¹
- Tematiskt nödvändiga villkor för vissa specifika mål
- Fastställd struktur för förändringsteori och resultatkedjor
- Ett svenskt indikatorramverk

Bristande integrering av hållbarhet 2014-2020 och ökade krav 2021-2027

Den samlade bedömningen i utvärderingarna av de nio programmen 2014-2020²² är att hållbarhetsaspekterna inte har integrerats tillfredsställande i relation till ambitionsnivån i programdokumenten. Några av de brister som framkommer av utvärderingarna är att:

- det saknats kunskap hos många av projekten om vad hållbarhetsaspekterna innebär samt hur och varför de ska integreras i verksamheten
- projekten inte har fått tillräckliga anvisningar för hur de ska integrera hållbarhetsaspekterna i sin verksamhet
- det inte har gjorts någon systematisk uppföljning av projektens tillämpning av hållbarhetsaspekterna

Dessa brister tillsammans med skärpta krav på programmets bidrag till en hållbar utveckling 2021-2027 (där Agenda 2030 är en viktig utgångspunkt) har lett till omfattande förändringar i förvaltande myndighets sätt att styra för att öka integreringen av hållbarhetsaspekter i projekten. Det återstår att se om genomförda förändringar faktiskt fungerar, det vill säga om de medför en ökad effektivitet i arbetet för en hållbar utveckling. Vi uppfattar därför att behovet av en tidig utvärdering av genomförandeorganisationen är av stor betydelse för kunskap om förändringarnas effektivitet.

²¹ Metoddokumentet innehåller beräkningar av programmets samtliga indikatorer. Här finns förutom beräkningar också antaganden och beskrivningar av risker kopplat till beräkningen.

²² Se till exempel Tillväxtverket (2019) *Temautvärdering Regionalfonden – en regional analys och nationell syntes*, rapport 0284

Genomförandet av politiskt mål 2 måste följas noggrant

Utvärderingen av tematiskt mål 4 Stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi inom alla sektorer under programperioden 2014-2020²³ lyfte fram en rad utmaningar kopplade till programmens relevans och effektivitet. Några exempel på sådana utmaningar är att:

- Programmens beskrivna utmaningar var övergripande och saknade tydliga kopplingar till specifika utmaningar inom området
- Bristande tematisk kompetens och erfarenhet, bristande kunskap om utmaningar som målgrupperna möter tillsammans med svepande behovsanalyser försvårade arbetet på Tillväxtverket med utlysning, beredning och urval av projekt
- Ensidiga projektportföljer utan relevant policymix av mjuka och hårda åtgärder samt utan en aktiv sammanlänkning till andra styrmedel inom energiområdet
- Brister i problemanalys och målgruppsanpassning försvårade arbetet med att uppnå komplexa strukturförändringar

Programmen 2021-2027 behöver hantera ovan nämnda utmaningar. Här kan tidig utvärdering med fokus på att bedöma programmens relevans och effektivitet bistå genomförandet med kunskap om bland annat programmens roll i den svenska energipolitiken på regional nivå, programmens design samt effektiviteten i genomförandet, som till exempel inriktningen på förvaltningen och styrningen av programmen. En tidig utvärdering bör också ta fokus på att bedöma programmens relevans och effektivitet i relation till det politiska målets ambition om en grön omställning i samhället.

Ökade krav på koppling till smart specialisering

År 2010 blev smart specialisering ett vägledande koncept inom EU, samtidigt som smart specialisering integrerades i genomförandet av sammanhållningspolitiken. Regionerna rekommenderades att arbeta fram strategier för smart specialisering (S3) och S3-plattformen initierades som stöd till regionala och nationella aktörers implementering av strategierna.

I framtagandet av regionalfondsprogram för perioden 2014-2020 var smart specialisering ett förhandsvillkor, vilket innebar att programgeografierna skulle ha forsknings- och innovationsstrategier. Kravet på smart specialisering som ett verktyg för genomförandet av regionalfondsprogram har sedan dess stärkts. Inför programperioden 2021-2027 är det ett nödvändigt villkor där det tydligt ska framgå vad strategierna för smart specialisering innehåller, hur arbetet genomförs och följs upp.²⁴

Förutsättningarna att arbeta med smart specialisering skiljer sig dock åt mellan Sveriges regioner och därför varierar även mognadsgraden i arbetet. En studie av Paulsson (2019) visade bland annat att strategierna varierar i utformning och inriktning och att det finns olika attityder och synsätt kring begreppet smart specialisering, vilka i sin tur beror på ett flertal strukturella, institutionella och

²³ Tillväxtverket (2017) *Utvärdering av nio program Regionala utvecklingsfonden Tematiskt mål 4*, rapport 0229

²⁴ Oxford Research (2022) *Metoder för utvärdering av smart specialisering*, rapport beställd av Tillväxtverket och under slutförande i skrivande stund

operativa utmaningar.²⁵ I utvärderingen av Tillväxtverkets stöd till regionerna i arbetet med smart specialisering framgår bland annat att²⁶:

- Samtliga regioner uppfattar att smart specialisering kommit högre upp på dagordningen
- Merparten – men inte alla – regioner har ett aktivt arbete för smart specialisering på plats
- Det har funnits en nationell otydlighet kring smart specialisering och dess roll i det regionala utvecklingsarbetet

Således finns skäl att under programperioden 2021-2027 bedriva utvärdering i syfte att både stärka genomslaget av smart specialisering i det regionala utvecklingsarbetet, lära om EU-medlens bidrag till arbetet samt fånga effekter.

Nya arbetsätt inom Hållbar urban utveckling

Det nationella regionalfondsprogrammet tar sin utgångspunkt i Agenda 2030 och de stora utmaningar vårt samhälle står inför. Programmet består av tre delar:

1. Förstärkt samarbete mellan nationell, och regional nivå i alla delar av landet (prioritering 1)
2. Fond för klimatomställning (prioritering 2)
3. Hållbar urban utveckling (prioritering 3, 4 och 5)

Insatser inom del 1 genomförs inom Ett smartare Europa och specifikt mål 1.1, insatser inom del 2 genomförs inom Ett smartare Europa och specifikt mål 1.3 medan del 3, Hållbar urban utveckling, spänner över flera specifika mål inom både politiskt mål 1 och 2. Åtta procent av Sveriges regionalfondsmedel, cirka 67 miljoner Euro, är avsatt till hållbar urban utveckling. Insatser ska genomföras inom ramen för geografiskt avgränsade strategier i städer, stadsregioner eller städer i nätverk. Hållbar urban utveckling består i sin tur av tre prioriteringar:

- Stärka innovations- och utvecklingskapaciteten samt lärandet i och mellan städer (prioritering 3)
- Öka takten i omställningen genom implementering, uppskalning av hållbara lösningar i städer (prioritering 4)
- Hållbar mobilitet (prioritering 5)

Under 2021-2027 genomförs programmet på ett nytt sätt jämfört med föregående programperiod. I ett första steg erbjuds lokala och regionala myndigheter delfinansiering för att ta fram territoriella strategier genom en öppen utlysning. Det går att anpassa och integrera befintliga strategier efter Regionalfondens krav. Strategierna ska säkerställa lokal och regional anpassning och ägarskap av insatserna samt konkretisera genomförandet lokalt. Strategierna ska innehålla insatser i flera specifika mål i både prioritering 3 och 4. Insatser inom prioritering 5 är valbara. I en urvalsprocess kommer beslut fattas om vilka strategier som får finansiering för att genomföras. Förvaltande myndighet kommer även här involvera det nationella

²⁵ Paulsson, David (2019) *Report on the implementation of smart specialisation in Sweden*, Independent expert report beställd av EU-kommissionen

²⁶ Tillväxtverket (2021) *Utvärdering av Tillväxtverkets regeringsuppdrag att stärka regionalt utvecklingsansvariga organisationer inom smart specialisering*, rapport 0380

kunskapsstödet, en myndighetsplattform som drivs av Boverket. I urvalet av de strategier som får delfinansiering ska en geografisk spridning i hela landet säkerställas genom representation i minst fem NUTS II-regioner. Uppskattningsvis 15 strategier ska erbjudas delfinansiering och cirka hälften av dessa beräknas få delfinansiering för fortsatt genomförande.²⁷

Inom Tillväxtverket finns för det första ett behov av lärande kring genomförandet, där den huvudsakliga frågan är om arbetsmetoden är effektiv och skapar förutsättningar för ändamålsenliga projekt i relation till programmets mål? För det andra finns efterfrågan på kunskap om resultat av beviljade projekt, vilket kan motivera en effektutvärdering senare under programperioden.

Sammanfattande slutsatser

De nio svenska regionalfondsprogrammen kommer även 2021-2027 att utvärderas programövergripande, det vill säga ett eller flera specifika mål och/eller teman som återfinns i flera eller samtliga program är utgångspunkten för varje utvärdering. Men de territoriella perspektiven behöver förstärkas, något som kan göras på olika sätt beroende på aktuella teman och frågeställningar. Hur territoriella perspektiv ska hanteras för att öka utvärderingens regionala relevans kommer att konkurrensutsättas, prövas och följas upp i upphandlingen av utvärdering och i utvärderarens implementeringsplan (steg 1-3 i utvärderingsprocessen).

Mycket arbete har investerats i att stärka programmets förändringsteori och utvärderingsbarhet. Den struktur för förändringsteori med resultatkedjor som tagits fram ska vara det utgångsläge som varje utvärdering ska syfta till att utveckla och förbättra, i relation till det specifika mål eller tema som utvärderingen behandlar. På samma sätt ska förändringsteorin utgöra grunden för hypotestestning och fortsatt metodutveckling.²⁸

En ny programperiod innebär inte att allt är helt nytt. Vi kommer i hög utsträckning att se projekt som bygger vidare på tidigare satsningar med finansiering från Regionalfonden och/eller med finansiering från nationella satsningar och program. Detta gäller också i utvärderingsarbetet. Det utvärderingsarbete vi gör under programperioden tar vid där tidigare utvärderingar "slutade". Det är således centralt att de utvärderingar som genomförs kopplas samman med kunskap och evidens från tidigare programperioder och från liknande insatser med annan finansiering. I sammanhanget är det också viktigt att koordinera utvärderingsinsatser med andra myndigheter och organisationer. Detta i syfte att olika utvärderingar ska komplettera varandra, öka den totala kunskapsmängden och för att främja kostnadseffektivitet genom att undvika dubbelarbete och överlapp.

Det är vidare viktigt att vi ser utvärderingarna som delar i en helhet. Att vi jämte projektportföljer också har en utvärderingsportfölj som tillsammans med annan information om programgenomförandet sammantaget svarar upp mot behov av kunskap och underlag för lärande om programmets resultat och effekter. Övervakningskommittén och andra intressenter spelar en central roll i uppföljning och eventuell översyn av utvärderingsplanen för att nå målet om programutvärderingar av god kvalitet som används av intressenter i genomförandet av programmen.

²⁷ Tillväxtverket (2023) [Hållbar stadsutveckling - Tillväxtverket \(tillvaxtverket.se\)](https://www.tillvaxtverket.se)

²⁸ Tillväxtanalys (2021)

Kapitel 4 Kunskapsbehov och prioriterade områden för utvärdering 2021-2027

I detta avsnitt redogör Tillväxtverket för vad centrala intressenter vill veta och lära sig av utvärderingar under programperioden och fram till och med 2029. Redogörelsen gör vi i form av sammanfattande övergripande utvärderingsfrågor, tillsammans med exempel på mer preciserade frågor (underfrågor), som relaterar till de utvärderingskriterier som utvärdering 2021-2027 ska adressera.

Samtliga delar av Regionalfondsprogrammen kan inte och, i vissa fall, bör inte vara föremål för programutvärdering. Vilka politiska och specifika mål och andra teman som ska utvärderas baseras på en sammantagen analys av relevant evidens (kapitel 3) vad intressenter vill veta, det vill säga utvärderingsfrågor och särskilda kriterier för urval av utvärderingsinsatser.²⁹ Efter redogörelsen för utvärderingsfrågorna presenteras därför kriterier för urval av vad som egentligen bör utvärderas samt en bedömning av politiska och specifika mål och teman. Bedömningen ska komplettera evidens och kunskapsbehov med aspekter som olika insatsers andel av Regionalfondsmedlens totala budget, insatsernas komplexitet och det rådande kunskapsläget kring insatserna.

Utvärderingsfrågor: vad vill intressenter veta?

I tabellen nedan sammanfattar Tillväxtverket vad centrala intressenter vill veta under programperioden 2021-2027 i form av **åtta övergripande utvärderingsfrågor** samt exempel på tillhörande, mer precisa frågor (underfrågor). Utvärderingsfrågorna och underfrågorna relaterar även till de utvärderingskriterier som ska adresseras enligt regelverket.

I tabellens kolumn längst till höger anger vi om syftet med utvärderingsfrågan är att skapa kunskap som kan förbättra den pågående verksamheten (formativt) eller om syftet är att bidra till framtida policyutveckling (summativt).

Mer specifika utvärderingsfrågor och underfrågor, metodval med mera kommer att utarbetas i respektive utvärdering som Tillväxtverket upphandlar under programperioden.

²⁹ Europeiska kommissionen (2021)

Tabell 1. Utvärderingsfrågor 2021-2027

Nr.	Övergripande utvärderingsfråga	Ex. på underfrågor	Utvärderingskriterium	Formativ	Summativ
1	I vilken utsträckning och på vilket sätt har finansierade projekt bidragit till att uppnå det specifika målet, i olika typer av regioner?	Vilka resultat och effekter har uppstått i 1. deltagande företag och 2. de regionala innovations- och företagsfrämjande systemen och miljöerna?	Relevans Effekt		X
2	I vilken utsträckning och på vilket sätt har finansierade insatser bidragit till att nå målen i de regionala strategierna för smart specialisering?	Inom prioriterade områden för smart specialisering i regionerna, vilka resultat och effekter har uppstått i 1. deltagande företag och 2. de regionala innovations- och företagsfrämjande systemen och miljöerna Vad kan vi lära oss inför den fortsatta utvecklingen av det regionala arbetet med smart specialisering och Partnerskap för regional innovation (PRI)?	Relevans Effekt		X
3	I vilken utsträckning och på vilket sätt har insatser inom politiskt mål 2 bidragit till grön omställning, i olika typer av regioner?	Vilka resultat och effekter har uppstått i 1. deltagande företag och 2. de regionala innovations- och företagsfrämjande systemen och miljöerna?	Relevans Effekt		X
4	I vilken utsträckning och på vilket sätt har satsningarna på finansieringsinstrument (riskkapital) sedan 2007 bidragit till att utveckla små och medelstora företags kapitalförsörjning och tillväxt, i olika typer av regioner och utifrån olika målsättningar?	Har utformningen av satsningarna varit ändamålsenlig över tid, givet utmaningar och behov hos företagen och i regionerna? Vilka sammantagna effekter av satsningarna kan påvisas? I vilken utsträckning och på vilket sätt har de regionalfondsfinansierade riskkapitalsatsningarna över tid kompletterat den statliga och privata riskkapitalmarknaden?	Relevans Effekt Samstämmighet	X	X
5	I vilken utsträckning och på vilket sätt har påvisade resultat och effekter förutsättningar att bli långsiktigt bestående, i olika typer av regioner?	I vilken utsträckning och på vilket sätt kan finansierade insatser bemöta regionala utmaningar och bidra till hållbar	Effekt Bärkraft		X

		omställning/Agenda 2030? På vilket sätt ska resultat och effekter tas tillvara efter projektavslut, i olika typer av regioner och kontexter?			
6	Är finansierade projekt inom specifikt mål 1.4, politiskt mål 2 och inom Hållbar urban utveckling ändamålsenliga för att nå programmets målsättningar?	Är den nya arbetsmetoden inom Hållbar urban utveckling ändamålsenlig? I vilken utsträckning har programmen finansierat projekt som, utifrån rådande kunskap på området, antas skapa goda förutsättningar för måluppfyllelse? Leder genomförda aktiviteter i projekten mot uppsatta mål? Vilka resultat kan observeras så här långt? Integrerar projekten hållbarhet i enlighet med Tillväxtverkets anvisningar? Är finansierade insatser samstämmiga med andra insatser och fonder i regionerna inom relaterade politikområden?	Relevans Samstämmighet Effekt	X	
7	Är förvaltande myndighets styrning av programmen ändamålsenlig, från mobilisering till utlysning och urval av projekt, för att skapa förutsättningar för att uppnå målen i programmen och förvaltande myndighets mål avseende 1. Resultat och effekt 2. Enkelt och effektivt och 3. Ansvarsfullt och rättssäkert?	Är mobilisering av aktörer och utlysningar rimligt utformade för att lösa de problem som beskrivs i programmen, prioriterade områden och målsättningar inklusive Agenda 2030? Sker en ändamålsenlig styrning och uppföljning av hållbarhetsaspekterna jämställdhet, integration och mångfald med flera? I vilken utsträckning sker en strategisk styrning och löpande uppföljning för en relevant projektportfölj, där beviljade projekt kompletterar varandra på ett sätt som möjliggör att programmets	Relevans Effektivitet Samstämmighet	X	

		sammantagna mål kan uppnås? Är förvaltande myndighet organiserad på ett ändamålsenligt sätt för styrning mot målen?			
8	Vilket är mervärdet av att använda Regionalfondsmedel inom det specifika målet/aktuellt tema och i olika typer av regioner och kontexter?	Vad skulle ha hänt med insatserna utan finansieringen från Regionalfonden? Vilka för- och nackdelar innebär finansieringen från Regionalfonden, ur ett program- och projektperspektiv?	EU-mervärde	X	X

De dialoger som har genomförts med olika intressenter under framtagandet av utvärderingsplanen har skett både utifrån generella kunskapsbehov och frågeställningar och i relation till specifika mål, programmets struktur och särskilda teman som intressenter valt att lyfta fram. Sådana teman berör exempelvis smart specialisering, hållbar urban utveckling, Tillväxtverkets övergripande styrning och genomförande av programmen samt finansieringsinstrument. Föreslagna utvärderingsfrågor belyser samtliga utvärderingskriterier och har utformats för att poängtera vikten av att utvärderingarna fångar olika territoriella perspektiv som påverkar programmets genomförande och effekter.

Urvalskriterier för prioritering av utvärderingar

Samtliga delar av Regionalfondsprogrammen kan och bör inte vara föremål för programutvärdering. Vad som ska utvärderas baseras på:

1. Analys av relevant evidens i kapitel 3
2. Vad intressenter vill veta (utvärderingsfrågorna ovan)
3. EU-kommissionens kriterier för urval av utvärderingsinsatser³⁰

För att underlätta prioriteringen av utvärderingsinsatser presenterar EU-kommissionen ett antal kriterier, som vi formulerar om till följande frågor:

- Är insatserna av särskild **strategisk betydelse**?
- Står insatserna för en stor del av **programmets budget**?
- Är insatserna **nya eller innovativa** och det därmed saknas kunskap om hur, varför och när de fungerar?
- Har liknande insatser **genomförts tidigare** och vi vet att de fungerar?
- Saknas **kunskap om effekter** av insatserna?
- Är orsakssamband mellan aktiviteter, resultat och effekter **"enkla" eller "komplexa"**?
- Finns **tillräcklig mängd data** för utvärdering?

I tabell 2 sammanfattar Tillväxtverket bedömningen av respektive urvalskriterium per politiskt och/eller specifikt mål och andra relevanta teman. Vi tar inte ställning till om

³⁰ Europeiska kommissionen (2021)

vissa mål och teman är av större strategisk betydelse än andra utan behandlar samtliga som likvärdiga ur det hänseendet då de finns representerade i programmen. Vi behandlar inte heller frågan om datatillgång (se kapitel 2 om metodologi och datakrav).

Tabell 2. Bedömning av urvalskriterier per politiskt mål, specifikt mål³¹ eller tema

Politiskt eller specifikt mål/tema	Andel av budget ³²	Nya / innovativa?	Genomförts tidigare?	Kunskap om effekter?	Grad av komplexitet	Programutvärdering?
1.1	26 %	Ja	Ja	Ja, men bristande utifrån geografi och smart specialisering	Hög	Ja
1.2	5 %	Ja, delvis	Ja	Nej	Medel	Nej
1.3	28 %	Nej	Ja	Ja, men bristande utifrån geografi och smart specialisering	Medel	Ja
1.4	6 %	Ja	Nej	Nej	Hög	Ja
1.5	3 %	Nej	Ja	Ja	Låg	Nej
2.1	2 %	Ja	Ja, delvis	Nej	Hög	Ja
2.2	3 %	Ja	Ja, delvis	Nej	Hög	Ja
2.3	3 %	Ja	Nej	Nej	Hög	Ja
2.4	3 %	Ja	Nej	Nej	Hög	Ja
2.6	14 %	Ja	Nej	Nej	Hög	Ja
2.8	0,5 %	Ja	Ja, delvis	Nej	Hög	Ja
Politiskt mål 3	6 %	Nej	Ja	Ja	Låg	Nej
Finansieringsinstrument	31% av 1.3 ³³	Nej	Ja	Ja, delvis	Hög	Ja
Hållbar urban utveckling	8% från flera specifika mål ³⁴	Ja, metod för genomförande	Ja, delvis	Ja, delvis, men ej om metoden	Hög	Ja
Programmets styrning och genomförande	N/A ³⁵	Ja, flera nyheter i regelverk och förutsättningar	Ja, delvis	Ja, delvis, men ej om nya rutiner och arbetsätt	Hög	Ja

³¹ För fullständig benämning på de politiska och specifika målen se bilaga 1.

³² Budget för Politiskt mål 1, 2 och 3 sammantaget.

³³ Andel av *total budget för specifikt mål 1.3* i de nio programmen. Siffran 31% är därmed inte jämförbar med övriga siffror i tabellen.

³⁴ Hållbar urban utveckling är en del av det nationella regionalfondsprogrammet och spänner över flera specifika mål inom både politiskt mål 1 och 2. Siffran 8% är därmed inte jämförbar med övriga siffror i tabellen.

³⁵ Avser Tillväxtverkets övergripande styrning, organisation och genomförande av regionalfondsprogrammen

Sammanfattande bedömning av utvärderingsbehov

Inom **politiskt mål 1** föreligger särskilda behov av programutvärdering inom de **specifika målen 1.1, 1.3 och 1.4**. Inom de två förstnämnda målen finns behov av en summativ effektutvärdering med ökat fokus på geografins betydelse och effekter kopplat till utpekade områden för smart specialisering. Inom specifikt mål 1.4 Utveckla färdigheter för smart specialisering, strukturuomvandling och entreprenörskap finns behov av en formativ genomförandeutvärdering då kompetensutvecklingsinsatser är ett nytt inslag i regionalfondsprogrammen. Tidig kunskap behövs således för att stärka förutsättningarna för måluppfyllelse. Gemensamt för de tre specifika målen är kopplingen till smart specialisering, som är ett absolut krav inom de specifika målen 1.1 och 1.4 men som är relevant även för specifikt mål 1.3.

Inom specifikt mål 1.3 föreligger även ett behov av programutvärdering av **finansieringsinstrument**. Utvärderingen blir en kombination av en summativ effektutvärdering och en formativ genomförandeutvärdering, då den ska summera och analysera sammantagna resultat och effekter från 2007 till tidpunkten för utvärdering och baserat på detta adressera satsningarnas relevans och samstämmighet med riskkapitalmarknaden i stort över tid. Syftet med detta är att främja kunskap om utgångsläge, utmaningar och möjligheter att arbeta med regionalfondsfinansierat riskkapital i Sveriges olika regioner.

Inom **politiskt mål 2** finns behov av programutvärdering av **samtliga specifika mål**. Under programperioden 2014-2020 arbetade de svenska programmen med delvis samma tematik som utgör dagens politiskt mål 2.³⁶ Flertalet av de specifika målen i politiskt mål 2 är emellertid nya för Regionalfonden. Därmed är också förutsättningarna för genomförandet och Regionalfondens roll i de områden som täcks programmen delvis outforskad mark. Den evidens vi har med oss i programgenomförandet (se kapitel 3) påvisar en relativt omfattande problematik under programperioden 2014-2020. Därför finns ett stort behov av kunskap om genomförandet och förutsättningar för att nå programmets mål.

De olika specifika målen inom politiskt mål 2 bör dock inte utvärderas separat. Anledningarna till detta är att de är många, vilka specifika mål som förekommer i vilket program varierar samt att de var för sig utgör en mindre andel av den totala programbudgeten. Sammantaget motiverar detta en **sammanhållen formativ genomförandeutvärdering av politiskt mål 2**. Vunna insikter och lärdomar från denna utvärdering bör sedan tas tillvara för att avgöra dels behovet av en effektutvärdering, dels utformning av en eventuell sådan.

Vidare identifierar Tillväxtverket behov av en **formativ genomförandeutvärdering av Tillväxtverkets övergripande styrning och genomförande av programmen**. Vid sidan av förändringar i regelverket finns även lärdomar från tidigare programperioder som har påverkat utvecklingsarbetet av Tillväxtverkets genomförandeorganisation för programperioden 2021-2027. Det föreligger med andra ord ett behov av att förstå hur genomförandeorganisationen och dess arbetsmetoder och verktyg fungerar i arbetet med att nå programmets mål. Det är viktigt att i inledningen av programmets genomförande utvärdera detta för att vid behov justera metoder och verktyg och därmed förbättra förutsättningarna att nå programmets mål.

³⁶ Företrädesvis nuvarande specifika målen 2.1 och 2.2

Det föreligger även ett särskilt behov av en **formativ genomförandevärdering av insatserna inom Hållbar urban utveckling**. Under 2021-2027 genomförs insatserna för urban utveckling, tidigare hållbar stadsutveckling, på ett nytt sätt jämfört med föregående programperiod. Det finns behov av lärande kring genomförandet, där den huvudsakliga frågan är om arbetsmetoden är effektiv och skapar förutsättningar för ändamålsenliga projekt i relation till programmets mål? Det finns även efterfrågan på kunskap om resultat och effekter av beviljade projekt, vilket motiverar en effektutvärdering senare under programperioden.

Avslutningsvis finns anledning att genomföra en aggregerad sammanfattning och bedömning av samtliga genomförda utvärderingar, i form av en **summativ syntesutvärdering**, även kallat meta-utvärdering. Syftet är dels att sammanfatta och bedöma slutsatserna om genomförande, resultat och effekter av programmen, dels att bedöma utvärderingarnas kvalitet och lämna rekommendationer inför det fortsatta arbetet med att främja ett kunskapsbaserat genomförande av den regionala utvecklingspolitiken.

Kapitel 5 Planerade utvärderingar

I detta avsnitt presenterar Tillväxtverket planerade utvärderingar under programperioden och till och med juni 2029 enligt EU-kommissionens anvisningar. Vi vill påminna om att nya behov av utvärdering kan uppstå i takt med vunna insikter och förändringar i programmets omvärld. Övervakningskommittén ska regelbundet se över förteckningen över planerade utvärderingar och vid behov fatta beslut om ändringar.

Med utgångspunkt i evidens, vad intressenterna vill veta under programperioden 2021-2027 samt urvalskriterier har Tillväxtverket gjort en samlad bedömning av inom vilka specifika mål och teman det finns behov av programutvärdering.

I tabell 3 listas de föreslagna planerade utvärderingarna tillsammans med aktuella utvärderingsfrågor, tidpunkt för genomförande och uppskattad budget. Utvärderingsfrågorna anges som nummer, se tabell 1 för fullständig formulering.

Tabell 3. Planerade utvärderingar

Utvärdering	Utvärderingsfrågor	Tidpunkt	Uppskattad budget
Summativ effektutvärdering av Politiskt mål 1 Ett mer konkurrenskraftigt och smartare Europa samt smart specialisering och hållbar utveckling	1, 2, 5 och 8	2027-2029	5 mkr
Summativ effektutvärdering av Politiskt mål 2 En grönare, koldioxidsnål övergång till en koldioxidfri nettoekonomi samt grön omställning	1, 3, 5, 6 och 8	2027-2029	4 mkr
Summativ effektutvärdering av Hållbar urban utveckling	1, 3, 5 och 8	2027-2029	2 mkr
Formativ och summativ utvärdering av finansieringsinstrument (riskkapital)	1, 2, 4, 5 och 8	2024-2026	5 mkr
Formativ utvärdering av Tillväxtverkets styrning och genomförande av programmen	7 och 8	2024-2025	2 mkr
Formativ utvärdering av specifikt mål 1.4 Utveckla färdigheter för smart specialisering, struktumvandling och entreprenörskap	6 och 8	2024-2026	2 mkr
Formativ utvärdering av Politiskt mål 2 En grönare, koldioxidsnål övergång till en koldioxidfri nettoekonomi	6 och 8	2024-2026	3 mkr
Formativ utvärdering av Hållbar urban utveckling	6 och 8	2024-2026	1 mkr
Summativ syntesutvärdering	Samtliga	2029-2030	1 mkr
SUMMA			25 mkr

Kapitel 6 Referenser

Better Evaluation (2021),” *Appreciative inquiry*”, *Appreciative inquiry* | BetterEvaluation

Ekonomistyrningsverket (2013) *Resultatanalys*, 2013:37

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING (EU) 2021/1060 av den 24 juni 2021 om fastställande av gemensamma bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden+, Sammanhållningsfonden, Fonden för en rättvis omställning och Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden samt finansiella regler för dessa och för Asyl-, migrations- och integrationsfonden, Fonden för inre säkerhet samt instrumentet för ekonomiskt stöd för gränsförvaltning och viseringspolitik

Europeiska kommissionen (2021) *Performance, monitoring and evaluation of the European Regional Development Fund, the Cohesion Fund and the Just Transition Fund in 2021-2027*, SWD 198 Final

Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021-2030, Regeringens skrivelse 2020/21:133

Oxford Research (2023) *Regionalfondsprogrammets bidrag till innovations- och företagsfrämjande system samt FoU-miljöer – Effektutvärdering för programperioden 2014-2020*, rapport beställd av Tillväxtverket och under slutförande i skrivande stund

Oxford Research (2022) *Metoder för utvärdering av smart specialisering*, rapport beställd av Tillväxtverket och under slutförande i skrivande stund

Paulsson, David (2019) *Report on the implementation of smart specialisation in Sweden*, Independent expert report beställd av EU-kommissionen

Reglab (2019) Programteori ERUF – Reglab, www.reglab.se/projekt/programteori-eruf

Tillväxtanalys (2022) *Ger företagsstödande strukturfondsinsatser tillväxt och ökad konkurrenskraft i små och medelstora företag?* PM 2022:11

Tillväxtanalys (2021) *Politik för hållbar omställning – Utmaningar och möjligheter för utvärdering*, PM 2021:06

Tillväxtverket (2023) Hållbar stadsutveckling - Tillväxtverket (tillvaxtverket.se)

Tillväxtverket (2019) *Temautvärdering Regionalfonden – en regional analys och nationell syntes*, rapport 0284

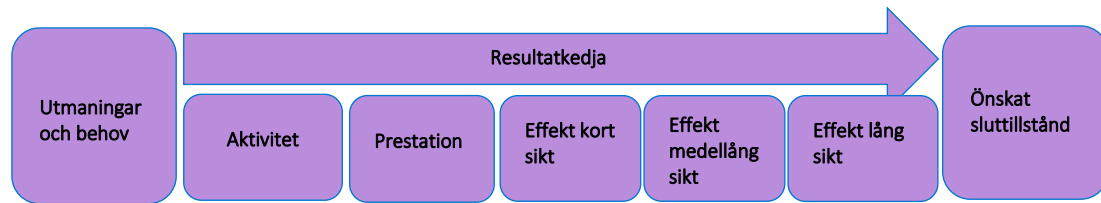
Tillväxtverket (2017) *Utvärdering av nio program Regionala utvecklingsfonden Tematiskt mål 4*, rapport 0229

Tillväxtverket (2021) *Utvärdering av Tillväxtverkets regeringsuppdrag att stärka regionalt utvecklingsansvariga organisationer inom smart specialisering*, rapport 0380

Tillväxtverket (2019) *Vad händer sedan? Utvärdering i EU:s regionala strukturfondsprogram, särskilt av projekten enligt 3P och 3N modellen*, Rapport 0307

Bilaga 1 Programmens förändringsteori och resultatkedjor

Figur 1 Förändringsteori med resultatkedja

Definitioner av begrepp

Utmaningar och behov

En analys av utmaningar och behov som uppkommer på grund av strukturella, demografiska, sociala och ekonomiska orsaker och dess konsekvenser. Analysen av utmaningar och behov tydliggör vilka förändringar som måste ske för att en önskvärd hållbar utveckling och tillväxt ska komma till stånd i programområdet.

Aktivitet

En intervention är en handling i syfte att uppnå de förändringar som programmet vill åstadkomma. I praktiken innebär detta de aktiviteter som utförs i projekten.

Prestation

En prestation är ett direkt resultat av interventionen (aktiviteten). Prestationen mäts med hjälp av aktivitetsindikatorer.

Effekt kort sikt

Effekt är ett resultat som följer efter prestationen. Effekter på kort sikt handlar om en förändrad förmåga hos målgruppen.

Effekt medellång sikt

Effekt medellång sikt är en effekt, ett resultat, som följer på en förändrad förmåga hos målgruppen. Effekter på medellång sikt handlar om ett förändrat beteende. Effekter på medellång sikt mäts genom resultatindikatorer. De av kommissionen föreslagna särskilda målen är programmets effekter på medellång sikt.

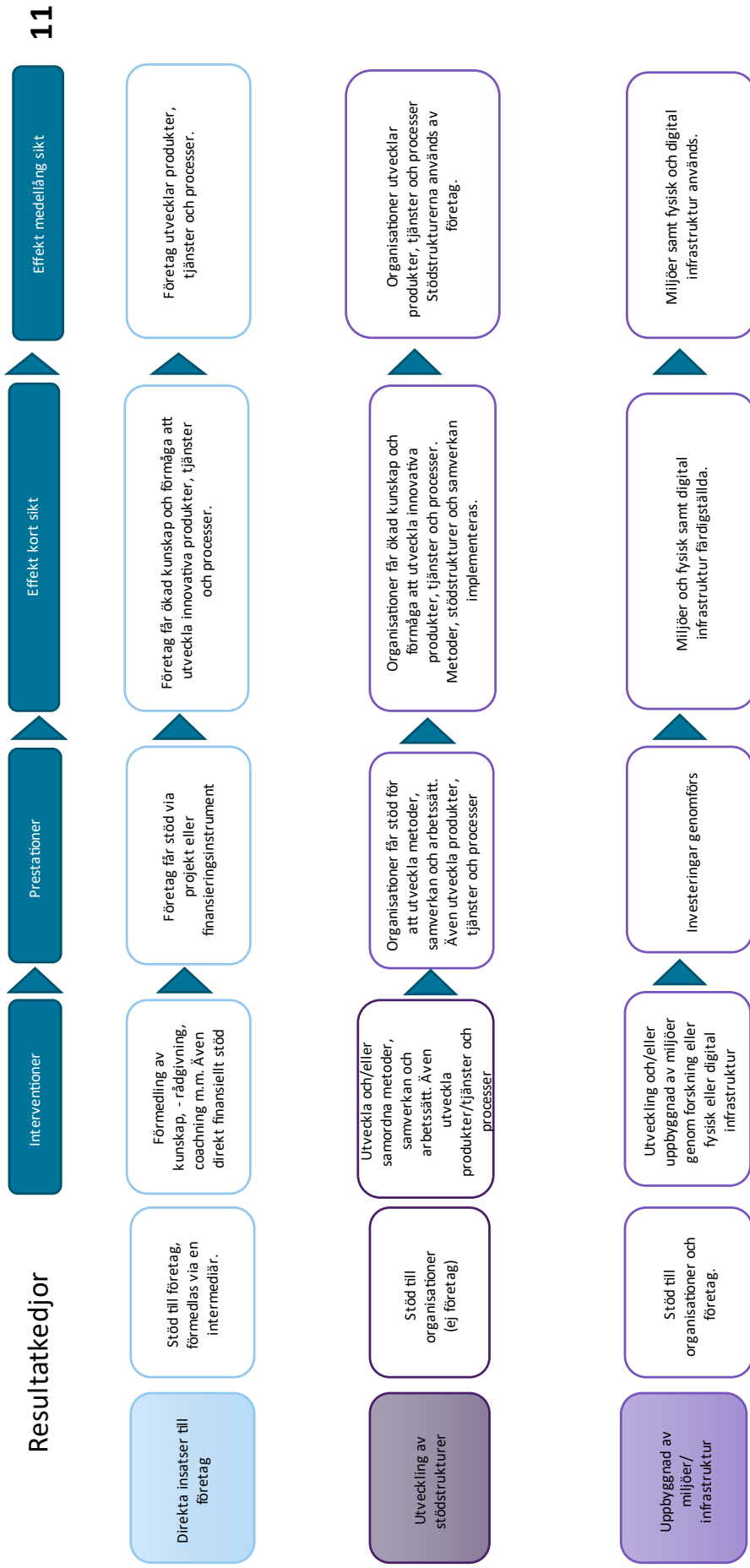
Effekt lång sikt

Effekt på lång sikt är också ett resultat och utgörs av kommissionens förslag till politiska mål. De av kommissionen föreslagna politiska målen är programmets effekter på lång sikt.

Önskat sluttillstånd

Det önskade sluttillståndet kan vara en vision, som uttrycks i till exempel den regionala utvecklingsstrategin.

Resultatkedjor

EUROPEISKA
UNIONEN
Europeiska
respektive
utvecklingsfonden

Bilaga 2 Namn på politiska och specifika mål

Politiskt mål	Specifikt mål
Politiskt mål 1 Ett mer konkurrenskraftigt och smartare Europa	1.1 Utveckla och förbättra forsknings- och innovations-kapaciteten och användningen av avancerad teknik
	1.2 Dra nytta av digitaliseringens fördelar för invånare, företag, forskningsorganisationer och offentliga myndigheter
	1.3 Förbättra de små och medelstora företagens hållbara tillväxt och konkurrenskraft och skapandet av arbetstillfällen i dessa företag, inbegripet genom produktiva investeringar
	1.4 Utveckla färdigheter för smart specialisering, strukturomvandling och entreprenörskap
	1.5 Förbättra den digitala konnektiviteten
Politiskt mål 2 En grönare, koldioxidsnål övergång till en koldioxidfri nettoekonomi	2.1 Främja energieffektivitet och minska utsläppen av växthusgaser
	2.2 Främja förnybar energi i enlighet med direktiv (EU) 2018/2001, inbegripet de hållbarhetskriterier som anges där
	2.3 Utveckla smarta energisystem, smarta nät och smart lagring utanför det transeuropeiska energinätet (TEN-E)
	2.4 Främja klimatanpassning, förebyggande av katastrofrisker och motståndskraft, med beaktande av ekosystembaserade tillvägagångssätt
	2.6 Främja övergången till en cirkulär och resurseffektiv ekonomi
	2.8 Främja hållbar multimodal urban mobilitet, som en del av övergången till en ekonomi med noll nettoutsläpp
Politiskt mål 3 Ett mer sammanlänkat Europa genom ökad mobilitet	3.1 Utveckla ett klimatresilient, intelligent, säkert, hållbart och intermodalt TEN-T
	3.2 Utveckla och förbättra hållbar, klimatresilient, intelligent och intermodal nationell, regional och lokal mobilitet, inklusive förbättrad tillgång till TEN-T samt gränsöverskridande mobilitet